

Research paper
Year (Vol.), ...-..., 2026

Representation of Power and Ideology in William Blake's "London": A Discourse-Semiotic Analysis Based on the Framework of Hodge and Kress

Reza Ghanbari Abdolmaleki¹

¹ Assistant Professor, Faculty of Humanities, University of Damghan, Damghan, Iran.
(Corresponding Author) E-mail: abdolmaleki@du.ac.ir

Article Info

Article type:
Research article

Article history:

Received:

Accepted:

Keywords:

William Blake,
London,
Critical Discourse Analysis,
Social Semiotics,
Ideology

ABSTRACT

This study examines the representation of power and ideology in William Blake's poem London through a discourse-semiotic analysis grounded in Hodge and Kress's social semiotic framework. Traditional literary approaches are insufficient to reveal how Blake's language encodes the mechanisms of domination embedded in eighteenth-century British institutions. Using a qualitative and interpretive methodology, the article analyses the poem on three interconnected levels: (a) lexical choices and the ideology of possession; (b) structural metaphors and the internalization of oppression—most notably the key metaphor of "mind-forg'd manacles"; and (c) the oppositional representation of power institutions (the Church and the Palace) vis-à-vis marginalized social groups (chimney sweepers, soldiers, and harlots). The findings demonstrate how Blake's compressed semiotic selections and syntactic displacements articulate the operations of domination, dispossession, and mental subjugation. The study concludes that power in the poem is exercised not through physical coercion but through the redefinition of meanings and the internalization of dominant ideology, revealing the latent radicalism of Blake's socio-political critique.

Cite this article: Ghanbari Abdolmaleki, R. (2026). "Representation of Power and Ideology in William Blake's "London": A Discourse-Semiotic Analysis Based on the Framework of Hodge and Kress". *Journal of Linguistic Studies: Theory and Practice*, Year (Vol.), ...-.....

© The Author(s).

Publisher: University of Kurdistan.

DOI: [10.22034/jls.2026.144964.1323](https://doi.org/10.22034/jls.2026.144964.1323)

Introduction

William Blake's *London* (1794), one of the most frequently studied poems of the Romantic era, has long been interpreted as a profound indictment of the urban misery, political oppression, and social corruption that marked late eighteenth-century Britain. While many scholars have approached the poem through historical, symbolic, theological, or biographical frameworks, the current study argues that the depth of Blake's socio-political critique can be fully grasped only by examining the subtle linguistic and semiotic mechanisms through which oppression is represented. *London* is not simply a descriptive poem about suffering; it is a sophisticated discursive performance that exposes the ideological structures shaping human perception, agency, and identity.

To explore these mechanisms, this research applies the social semiotic model of Robert Hodge and Gunther Kress, particularly as articulated in *Language as Ideology* (1979) and *Social Semiotics* (1988). This framework foregrounds how language and signs construct, reinforce, and naturalize relations of power. Through this lens, Blake's poem becomes not just a depiction of suffering, but an active *counter-discourse* seeking to dismantle institutional and ideological domination.

The present study investigates how Blake's lexical choices, syntactic structures, and symbolic imagery together articulate a radical critique of urban modernity, institutional power, and the ideological apparatuses that produce human misery. It argues that *London* exposes the internalization of ideology—what Blake famously calls “the mind-forg'd manacles”—as the primary mechanism of domination in modern society. The poem emerges as an early example of ideological resistance through discourse, anticipating many insights later elaborated by critical discourse analysis.

A brief note of previous works

Previous scholarship on *London* spans a wide range of critical orientations. Classic Blake scholars such as Frye, Erdman, Damon, and Spector have emphasized Blake's symbolic universe, prophetic imagination, and critique of empire. Their work highlights how Blake blends spiritual, political, and poetic vision, but does not consistently engage with the linguistic structures that produce meaning.

Stylistic and linguistic approaches, including Abdulqader and Alyasery (2019) and Bano et al. (2025), draw attention to foregrounding, deviation, and linguistic patterning in the poem. These studies effectively show how Blake uses language to intensify meaning, yet they often treat language as a stylistic device rather than a site of ideological struggle.

Critical discourse analysis (van Dijk, 1998; Fairclough, 1995) and ideological theory (Althusser, 1971) provide useful tools for understanding how language reproduces social power. However, these frameworks are rarely applied to Romantic poetry, and when they are, the focus is usually thematic rather than semiotic.

The body of Persian scholarship cited in the article demonstrates a growing interest in Blake within comparative literature, symbolism, Romanticism, and spirituality. Yet, as the article indicates, few Persian studies have examined Blake through a systematic framework of discourse analysis or social semiotics.

Consequently, the gap that this research addresses lies in the limited use of social semiotics as a method for analyzing Blake. Hodge and Kress offer a uniquely productive approach because they bridge linguistic structure, ideology, and social context. Their theories enable a layered reading of *London*:

- at the **lexical level**, where meaning is contested and reconfigured;

- at the **syntactic level**, where agency and responsibility are manipulated;
- and at the **semiotic level**, where cultural signs such as “church,” “palace,” and “marriage” are ideologically loaded.

This study places Blake at the intersection of Romantic poetry and modern critical discourse theory, offering a fresh analytical perspective with substantial explanatory power.

Theoretical framework

Hodge and Kress’s theory rests on the idea that signs and language are never neutral; they are always shaped by the interests of social groups and institutions. Meaning is therefore **ideological**, and ideology works precisely by becoming invisible—by naturalizing particular ways of seeing, thinking, and behaving.

Key concepts from the model used in this study include:

- **Ideological coding**: how language embeds social positions and hierarchies.
- **Semiotic contradictions**: how signs can carry conflicting meanings depending on context.
- **Agency and passivation**: how syntax assigns responsibility or obscures it.
- **Social subjects**: how individuals are positioned within discourse.
- **Counter-coding**: how texts can challenge dominant meanings.

Applied to Blake’s poem, this framework reveals how linguistic structures expose the violence embedded in social institutions and how the poem itself becomes a site of ideological resistance.

Core Analytical Concepts in the Poem

1. “charter’d”

A focal term indicating legal codification of private ownership. The poem uses it to show how urban space and even the river Thames are co-opted by institutional power. The ideological effect is to naturalize the privatization of public life.

2. “mind-forg’d manacles”

Perhaps the poem’s central ideological metaphor, representing internalized oppression. By framing the chains as “forg’d” in the mind, Blake anticipates modern theories of ideological interpellation: people participate in their own subjugation by accepting dominant discourses.

3. “mark” / “hear”

Blake’s shift from visual to auditory perception emphasizes that suffering is not merely observed but *encoded* in cries and language. This turns London into a discursive soundscape of oppression.

4. Semiotic Spaces

- **The black’ning Church** represents moral corruption and institutional complicity.
- **The Palace walls** stained with soldiers’ blood expose the violent foundations of political authority.
- **The Marriage hearse** symbolizes the death of social and moral bonds, associating marriage with disease, prostitution, and institutional decay.

Through these semiotic structures, the poem critiques the ideological apparatuses—religion, monarchy, law—that shape modern subjectivity.

Method

The study applies a qualitative, interpretive methodology informed by Hodge and Kress's framework. The poem is analyzed at three interconnected levels:

1. Lexical Level

Individual words are examined for semantic deviation, ideological coding, and their relationship to broader institutional discourses. Terms such as *charter'd*, *manacles*, *curse*, and *woe* are read as linguistic signs embedded in social conflict.

2. Syntactic Level

The poem's syntax is studied to determine how subjects and objects are positioned. Blake often removes explicit agents behind acts of oppression, highlighting the diffuse, systemic nature of power. In the third stanza, for example, syntactic choices obscure the perpetrators while foregrounding victims such as the soldier and chimney-sweeper.

3. Semiotic Level

Cultural signs (church, palace, marriage, infant, harlot) are analyzed according to how they function ideologically within the poem and within the social context of industrial London.

Cross-referencing among these levels reveals how linguistic form, social meaning, and ideological critique converge in Blake's text.

Conclusion

The study concludes that *London* is far more than a poetic lament about suffering. Blake constructs a multilayered ideological critique through specific linguistic and semiotic choices that expose the operations of modern power.

The poem reveals how institutions such as the Church and the monarchy employ ideological mechanisms that shape both external social structures and the internal consciousness of individuals. The "mind-forg'd manacles" encapsulate this insight: domination persists not only through physical coercion but through the internalization of norms, values, and narratives that justify inequality.

Hodge and Kress's framework proves exceptionally effective for unpacking this ideological dimension. Their model shows how power is embedded not only in laws and institutions but also in the most ordinary linguistic signs. The study demonstrates that discourse analysis can illuminate dimensions of Blake's work that remain invisible to conventional literary criticism.

Ultimately, *London* emerges as an early and powerful example of counter-ideological discourse, positioning Blake as a poet deeply aware of the social semiotics of power. His poem anticipates modern critiques of ideology, structural violence, and the politics of representation, and thus remains strikingly relevant to contemporary discussions of language, subjectivity, and oppression.

دوره ۴، شماره ۴، شماره پیاپی ۱۴۰۵، فصل ۱۴۰۵، ص ۱۴۰۵-...

بازنمایی قدرت و ایدئولوژی در شعر «لندن» ویلیام بلیک: تحلیلی گفتمانی - نشانه‌شناختی بر اساس

چارچوب هاج و کرس

رضا قنبری عبدالملکی^۱

۱. استادیار، زبان و ادبیات فارسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه دامغان، دامغان، ایران. abdolmaleki@du.ac.ir

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله: پژوهشی

تاریخ وصول:

۲۷ آبان ۱۴۰۴

تاریخ پذیرش:

۱۹ اردیبهشت ۱۴۰۵

واژه‌های کلیدی:

ویلیام بلیک،

شعر لندن،

تحلیل گفتمان انتقادی،

نشانه‌شناسی اجتماعی،

ایدئولوژی

این پژوهش با هدف تحلیل بازنمایی قدرت و ایدئولوژی در شعر لندن ویلیام بلیک، سازوکارهای گفتمانی و نشانه‌شناختی نهادهای سرکوب‌گر در انگلستان قرن هجدهم را بررسی می‌کند. تحلیل‌های سنتی برای آشکار ساختن نحوه بازنمایی قدرت توسط زبان بلیک کافی نیستند. روش‌شناسی این پژوهش، کیفی و تفسیری است و بر تحلیل گفتمان انتقادی، به‌ویژه مدل نشانه‌شناسی اجتماعی هاج و کرس (۱۹۸۸) تکیه دارد که زبان را سازنده واقعیت اجتماعی و عرصه کشاکش ایدئولوژیک می‌داند. پژوهش در سه سطح انجام شده است: الف) تحلیل واژگانی و ایدئولوژی مالکیت؛ ب) تحلیل استعاره‌های ساختاری و درونی‌سازی سرکوب؛ و ج) تحلیل تقابلی نهادهای قدرت در برابر طبقات حاشیه‌ای. یافته‌ها نشان می‌دهد بلیک با انتخاب‌های نشانه‌شناختی فشرده، سازوکارهای سلطه، سلب مالکیت و انقیاد ذهنی را بازنمایی می‌کند. نتایج تأیید می‌کند که قدرت نه از طریق اجبار فیزیکی، بلکه از راه بازتعریف معنای واژگان و درونی‌سازی ایدئولوژی اعمال می‌شود و این چارچوب نظری فهم رادیکالیسم پنهان نقد اجتماعی و سیاسی بلیک را تقویت می‌کند.

استناد: قنبری عبدالملکی، رضا (۱۴۰۵). «بازنمایی قدرت و ایدئولوژی در شعر لندن ویلیام بلیک: تحلیلی گفتمانی-نشانه‌شناختی بر اساس چارچوب هاج و کرس». پژوهش‌های زبان‌شناسی: نظریه و کاربرد، دوره (شماره)، ۱۴۰۵-....

حق مؤلف: نویسندگان

ناشر: دانشگاه کردستان

DOI: [10.22034/jls.2026.144964.1323](https://doi.org/10.22034/jls.2026.144964.1323)

۱. مقدمه

شعر لندن^۱ سروده ویلیام بلیک در مجموعه «ترانه‌های معصومیت و تجربه» (۲۰۱۰)، نه صرفاً یک قطعه ادبی، بلکه سندی فشرده از مناسبات قدرت در انگلستان قرن هجدهم است. این دوره، هم‌زمان با انقلاب صنعتی و گسترش شهرنشینی، شاهد تشدید نابرابری‌های اجتماعی، استثمار طبقاتی و اقتدار ایدئولوژیک نهادهای مذهبی و سلطنتی بود. بلیک در این شعر کوتاه، با زبانی فشرده و استعاره‌ای، شهری را بازنمایی می‌کند که در آن حتی «رودخانه تیمز» و «خیابان‌ها» نیز «charter'd» شده‌اند؛ یعنی در منطق مالکیت و قانون ادغام گشته‌اند.

مطالعات پیشین عمدتاً بر تقابل «معصومیت/تجربه» یا نقد کلیسا تمرکز داشته‌اند؛ اما برای تبیین چگونگی بازتولید ایدئولوژی در سطح ساختارهای نحوی، واژگانی و نشانه‌ای، چارچوبی لازم است که زبان را هم‌زمان به‌مثابه ساختار، نشانه و کنش ایدئولوژیک تحلیل کند. از این‌رو، پژوهش حاضر از چارچوب تحلیل گفتمان و نشانه‌شناسی اجتماعی رابرت هاج^۲ و گوتتر کرس^۳ در کتاب نشانه‌شناسی اجتماعی^۴ (۱۹۸۸) بهره می‌گیرد. انتخاب این رویکرد مبتنی بر سه ملاحظه نظری و روش‌شناختی است:

- **تمرکز بر مادیت نشانه و ایدئولوژی:** برخلاف الگوی سه‌سطحی نورمن فرکلاف که بر پیوند متن، کنش گفتمانی و ساخت اجتماعی تأکید دارد، رویکرد هاج و کرس به‌طور مستقیم‌تر سازوکارهای ایدئولوژیک درون ساختارهای زبانی و نشانه‌ای را هدف قرار می‌دهد و امکان ردیابی «نشانه ایدئولوژیک» را در کوچک‌ترین انتخاب‌های واژگانی فراهم می‌کند.
- **تحلیل بازنمایی و مفعول‌سازی سوژه‌ها:** در حالی که مدل شناختی-اجتماعی تتون وندایک بر طرح‌واره‌های ذهنی و ساختارهای کلان گفتمان تمرکز دارد، چارچوب هاج و کرس به تحلیل نحوی فرایندهای کنش‌گری، حذف فاعل و مفعول‌سازی می‌پردازد؛ امری که برای تحلیل بازنمایی قربانیان در شعر بلیک اهمیت محوری دارد.
- **پیوند ارگانیک با نشانه‌شناسی اجتماعی و چندلایگی معنا:** شعر بلیک متنی به شدت فشرده و استعاره‌ای است. نظریه هاج و کرس با تأکید بر چندلایگی معنا، رمزگان‌های ایدئولوژیک و مفهوم «طبیعی‌سازی»، امکان تحلیل هم‌زمان استعاره، نحو، واژگان و ساختار قدرت را در سطحی یکپارچه فراهم می‌کند؛ در حالی که بسیاری از رویکردهای دیگر تحلیل گفتمان انتقادی تمرکز اصلی خود را بر متون نهادی، رسانه‌ای یا سیاسی معاصر نهاده‌اند.

^۱ London^۲ Robert Hodge^۳ Gunther Kress^۴ Social semiotics

بنابراین، برتری کاربست نظریهٔ هاج و کرس در این جستار در توانایی آن برای تحلیل تلفیقی نشانه، ایدئولوژی و ساخت نحوی در متنی شاعرانه نهفته است؛ متنی که در آن سرکوب نه فقط در سطح گزاره‌های صریح، بلکه در سطح صورت‌های دستوری و استعاری تثبیت می‌شود.

پرسش اصلی مقاله چنین صورت‌بندی می‌شود: «بلیک چگونه از طریق انتخاب‌های نشانه‌شناختی فشرده، گفتمان‌های مسلط مالکیت، سلطنت و کلیسا را طبیعی‌سازی‌زدایی کرده و مفعول‌شدن طبقات حاشیه‌ای را بازنمایی می‌کند؟». در ادامه، ابتدا مبانی نظری هاج و کرس تشریح می‌شود، سپس شعر در سه سطح تحلیل می‌گردد: الف) تحلیل واژگانی و ایدئولوژی مالکیت؛ ب) تحلیل استعاره‌های ساختاری و درونی‌سازی سرکوب؛ و ج) تحلیل تقابلی نهادها در برابر سوژه‌های سرکوب‌شده. در نهایت، مقاله نشان می‌دهد که چارچوب نشانه‌شناسی اجتماعی چگونه رادیکالیسم پنهان در زبان شعر بلیک را آشکار می‌سازد.

۲. پیشینهٔ پژوهش

شعر «لندن» از مجموعهٔ *ترانه‌های معصومیت و تجربه* اثر ویلیام بلیک (۲۰۱۰) همواره مورد توجه منتقدان ادبی، مورخان اندیشه و نظریه‌پردازان ایدئولوژی بوده است. پژوهش‌های کلاسیک بلیک‌پژوهی این شعر را در چارچوب نقد اسطوره‌ای، نمادشناختی و الهیاتی تحلیل کرده‌اند. برای نمونه، نورتروپ فرای (۱۹۴۷) در *تقارن ترسناک*^۱، ساختار دوگانهٔ «معصومیت/تجربه» را محور نظام فکری بلیک دانسته و شعر «لندن» را تجلی مرحلهٔ «سقوط در تجربه» تلقی کرده است. اس فاستر دِیمن (۱۹۸۸) در فرهنگ بلیک^۲ شبکه نمادین مفاهیم قدرت، کلیسا و فساد اخلاقی را در این شعر توضیح داده و دیوید وی. اِردمن (۱۹۷۷) با رویکرد تاریخ‌گرایانه، شعر را واکنشی به شرایط سیاسی-اجتماعی انگلستان پس از انقلاب صنعتی دانسته است. در مطالعات متأخر، سوزان ای. اسپکتور (۲۰۰۱) ابعاد اخلاقی و جنسی و بازنمایی «روسپی» را در شعر بلیک بررسی کرده است.

در سطح تحلیل‌های زبانی و سبک‌شناسی، پژوهش‌هایی مانند عبدلقادر و الیاسری (۲۰۱۹) با تأکید بر برجسته‌سازی زبانی نشان می‌دهند که بلیک چگونه با انتخاب دقیق واژگان و تصویرسازی‌های هنری، تضادهای اجتماعی و اخلاقی را برجسته می‌کند. همچنین، بانو، الطاف و جهان (۲۰۲۵) تلاش کرده‌اند شعر «لندن» را با رویکرد تحلیل گفتمان انتقادی بررسی کنند و اهمیت تحلیل ساختاری و گفتمانی را برجسته سازند.

مروار پژوهش‌های فارسی نیز نشان می‌دهد که مطالعات متنوعی به ابعاد فلسفی، عرفانی و تطبیقی شعر بلیک پرداخته‌اند، اما تحلیل انتقادی و گفتمانی شعر «لندن» به‌طور مستقل مورد توجه قرار نگرفته است. برای مثال، قادری سهی و جان‌نثاری لادانی (۱۳۸۸) به جدال فکری بلیک با خردگرایی تجربی بیکن پرداخته‌اند؛ خادم (۱۳۹۰) جلوه‌های مکتب رمانتیسم را در اشعار بلیک و پروین اعتصامی تحلیل

^۱ The Fearful Symmetry

^۲ A Blake Dictionary

کرده است؛ و پژوهش‌های تطبیقی دهه ۱۳۹۰ مانند رضوانیان و هدایت‌نژاد (۱۳۹۴) و کاظمی و شکیب (۱۳۹۵) به شباهت‌های عرفانی و انسان‌گرایانه میان بلیک و شاعران مشرق‌زمین پرداخته‌اند. مطالعات اخیر همچون کریمی‌راد و همکاران (۱۴۰۲) و متین‌پارسا و سلامی (۱۴۰۲) به جنبه‌های اخلاقی، انسان‌دوستانه و الهیاتی آثار بلیک توجه کرده‌اند و زارع و خلیلی چهرمی (۱۴۰۴) ابعاد هستی‌شناسانه و عرفانی مضمون وجود و عدم را در آثار مولانا و بلیک بررسی کرده‌اند.

با این حال، بخش عمده پژوهش‌های پیشین یا بر تفسیر نمادین و تاریخی تمرکز داشته‌اند یا تحلیل آن‌ها از سطح توصیف مضمونی فراتر نرفته است. حتی مطالعاتی که از تحلیل گفتمان بهره گرفته‌اند، عمدتاً چارچوب‌های رایج تحلیل گفتمان انتقادی را به‌کار برده‌اند و کمتر به ظرفیت نشانه‌شناسی اجتماعی برای واکاوی هم‌زمان نحو، استعاره و سازوکارهای طبیعی‌سازی ایدئولوژی توجه شده است. بنابراین، خلأ پژوهشی در تحلیل یکپارچه ساختارهای نشانه‌ای و بازنمایی قدرت در شعر «لندن» وجود دارد؛ خلأیی که پژوهش حاضر با بهره‌گیری از چارچوب هاج و کرس می‌کوشد آن را پر کند.

۳. مبانی نظری پژوهش

پژوهش حاضر در پارادایم تحلیل گفتمان انتقادی ریشه دارد و به‌طور خاص از مدل نشانه‌شناسی اجتماعی رابرت هاج و گوتتر کرس بهره می‌گیرد. این چارچوب نظری به دلیل قابلیت آن در پیوند زدن تحلیل دقیق زبانی به نقد ساختارهای قدرت و ایدئولوژی، برای بررسی فشرده شعر/لندن کاملاً مناسب است.

۱.۳ تحلیل گفتمان انتقادی به مثابه پارادایم نظری

تحلیل گفتمان انتقادی یک رویکرد میان‌رشته‌ای است که زبان را به‌عنوان ابزاری فعال در ساخت، بازتولید و مشروعیت‌بخشی به نابرابری‌های اجتماعی و الگوهای سلطه در نظر می‌گیرد (فرکلاف، ۱۹۹۵). بر اساس این دیدگاه، گفتمان فراتر از متن است و یک کنش اجتماعی محسوب می‌شود که ایدئولوژی‌ها را در سطح ساختارهای زبانی (واژگان، دستور زبان، استعاره‌ها) نهادینه می‌کند (ون دایک، ۱۹۹۸؛ وداک و مایر، ۲۰۱۶). پژوهش ما در این مسیر، از ابزارهای تحلیل گفتمان انتقادی برای افشای هدفمند ایدئولوژی در متن بلیک استفاده می‌کند.

۲.۳ مدل نشانه‌شناسی اجتماعی هاج و کرس

این پژوهش از میان مدل‌های متنوع تحلیل گفتمان انتقادی، چارچوب نشانه‌شناسی اجتماعی رابرت هاج و گوتتر کرس را انتخاب می‌کند که در آثار کلیدی آن‌ها «زبان و ایدئولوژی، ۱۹۷۹» و «نشانه‌شناسی اجتماعی، ۱۹۸۸» تشریح شده است. برجسته‌ترین ویژگی این مدل عبارت است از:

۱.۲.۳ جهان به مثابه یک سیستم نشانه‌ای: هاج و کرس بر این باورند که تمام عناصر ارتباطی (کلمات، تصاویر، ژست‌ها، و اشیا) به عنوان نشانه‌های اجتماعی عمل می‌کنند که در بستری اجتماعی و

ایدئولوژیک معنا می‌یابند. در تحلیل شعر/ندن، این به معنای آن است که واژه‌هایی مانند «کاخ» یا «کلیسا» تنها مکان نیستند، بلکه نشانه‌هایی هستند که ایدئولوژی نهادی را حمل می‌کنند.

۲.۲.۳ زبان به مثابه ایدئولوژی: هسته اصلی نظریه آن‌ها این است که هیچ انتخاب زبانی خنثی نیست؛ هر انتخاب واژگانی یا نحوی، یک انتخاب ایدئولوژیک و سیاسی است که در راستای تثبیت یا به چالش کشیدن یک گفتمان مسلط قرار می‌گیرد (هاج و کرس، ۱۹۷۹).

۳.۳ هسته‌های تحلیلی هاج و کرس در شعر

مؤلفه‌های تحلیلی این چارچوب که مستقیماً بر تحلیل شعر/ندن اعمال می‌شوند، شامل موارد زیر است:

۱.۳.۳ تحلیل ایدئولوژی واژگانی^۱

این تحلیل بر کلمات فشرده‌ای مانند «دارای فرمان‌نامه» تمرکز می‌کند. هاج و کرس تأکید دارند که این واژگان ایدئولوژیک، واژگانی هستند که در گفتمان هژمونیک معنایی «طبیعی»^۲ یافته‌اند، اما در واقعیت، سلطه یک طبقه یا نظام را بر جامعه مشروعیت می‌بخشند. بلیک با تکرار واژه فرمان‌نامه یا منشور برای خیابان و رودخانه، نشان می‌دهد که ایدئولوژی مالکیت و قانون‌گذاری، حتی طبیعت را نیز از آزادی خود خلع کرده است.

۲.۳.۳ ساختار نحوی: فاعل^۳ / مفعول^۴ و قدرت

با الهام از تشخیص بخشی آلتوسر^۵، این مدل تحلیل نحوی را به تحلیل قدرت تبدیل می‌کند.

- **تعیین فاعل:** چه کسی در شعر، منشأ عمل یا قدرت است؟
- **تعیین مفعول:** چه کسانی (مانند سرباز نگویند بخت یا پاک‌کننده دودکش) تحت تأثیر نیروی سرکوب قرار گرفته و مفعول ایدئولوژی هستند.

این تحلیل نشان می‌دهد که چگونه ساختارهای دستوری می‌توانند عاملیت^۶ را از طبقات حاشیه‌ای گرفته و آن را به نیروهای ساختاری یا نهادهای انتزاعی نسبت دهند.

۳.۳.۳ نشانه‌شناسی درونی‌سازی ایدئولوژی

استعاره کلیدی «غل و زنجیرهای ساخته‌شده در ذهن»، بهترین نمونه برای کاربرد مفهوم درونی‌سازی سرکوب بر اساس هاج و کرس است. این عبارت نشان می‌دهد که ایدئولوژی مسلط، آن‌چنان موفق به تشخیص بخشی شده که سوژه‌های اجتماعی، محدودیت‌های بیرونی را به صورت داوطلبانه، به‌عنوان محدودیت‌های درونی پذیرفته‌اند و خودشان را محصور می‌سازند (هاج و کرس، ۱۹۸۸).

این چارچوب، ابزارهای تحلیلی لازم برای واکاوی عمقی هر بند و واژه شعر/ندن را فراهم می‌سازد تا رابطه میان زبان، نهادها و قربانیان آن‌ها آشکار شود.

¹ Lexical Ideology

² Natural

³ Subject

⁴ Patient

⁵ Louis Althusser

⁶ Agency

۴. روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش با رویکردی کیفی و تفسیری انجام شده و بر پیوند میان زبان، ایدئولوژی و قدرت در بافت اجتماعی شعر تأکید دارد. چارچوب نظری آن تحلیل گفتمان انتقادی (فرکلاف، ۱۹۹۵؛ ون دایک، ۱۹۹۸) و مدل نشانه‌شناسی اجتماعی هاج و کرس (۱۹۸۸) است که زبان را نه بازتاب، بلکه سازنده واقعیت اجتماعی می‌دانند.

پیکره پژوهش، شعر چهاربندی لندن از مجموعه ترانه‌های تجربه ویلیام بلیک (۲۰۱۰) است که به سبب تراکم ایدئولوژیک و فشردگی نشانه‌شناختی انتخاب شده است. تحلیل داده‌ها در سه مرحله انجام گرفته است: ۱) در سطح واژگانی و استعاری، واژه‌ها و ترکیباتی چون «دارای فرمان‌نامه»، «غل و زنجیرهای ساخته‌شده در ذهن» و «تابوت ازدواج» به‌منزله نشانه‌های ایدئولوژیک بررسی شدند؛ ۲) در سطح نحوی، نقش‌های فاعلی و مفعولی در بازنمایی کنش و سرکوب تحلیل شدند؛ و ۳) در سطح نشانه‌شناسی نهادی، تقابل میان نهادهای قدرت (کلیسا و کاخ) و طبقات حاشیه‌ای (روسپیان، سربازان، پاک‌کنندگان دودکش) به‌عنوان بازتابی از ایدئولوژی و هژمونی اجتماعی تفسیر شد.

۵. تحلیل داده‌ها

در این بخش، شعر لندن در سه محور اصلی تحلیل گفتمان انتقادی و بر اساس مدل نشانه‌شناسی اجتماعی رابرت هاج و گوتتر کرس (۱۹۷۹) بررسی می‌شود. این چارچوب، زبان را نه ابزاری صرفاً ارتباطی، بلکه شبکه‌ای از نشانه‌ها می‌داند که معنای خود را در پیوند با ساختارهای اجتماعی و روابط قدرت می‌یابند. یافته‌های تحلیل نشان می‌دهد که بلیک از طریق انتخاب‌های دقیق «واژگانی»، ساخت‌های «نحوی»، و تقابل‌های «نشانه‌شناختی»، سازوکارهای سلطه، سلب مالکیت، و انقیاد ذهنی را آشکار می‌سازد. او با تبدیل فضاهای طبیعی و انسانی به نمادهایی از محدودیت و کنترل، تصویری از شهری ترسیم می‌کند که در آن آزادی و عاملیت انسانی زیر فشار گفتمان مالکیت نهادی و نظم سرمایه‌دارانه فرومی‌پاشد.

۱.۵ سطح واژگانی و استعاری

تحلیل این بخش بر انتخاب‌های واژگانی و ساخت‌های استعاری متمرکز است و نشان می‌دهد که چگونه زبان بلیک حامل ایدئولوژی و سازوکارهای سلطه است. در این رویکرد، واژه‌ها و استعاره‌ها به‌مثابه هسته‌های معنایی شعر بررسی می‌شوند؛ عناصری که بر اساس دیدگاه هاج و کرس نه صرفاً نام‌گذار جهان، بلکه حامل معناهای اجتماعی، تاریخی و ایدئولوژیک‌اند. هر انتخاب زبانی در بافت شعری موقعیتی خاص از قدرت یا مقاومت را بازنمایی می‌کند و شبکه‌ای از دلالت‌ها را شکل می‌دهد. در شعر بلیک، واژگان همچون نشانه‌هایی چندلایه عمل می‌کنند که در تعامل میان تصویر، زبان و بافت اجتماعی، روابط میان نهاد قدرت و فرد را در سطحی عمیق و نشانه‌شناختی آشکار می‌سازند.

۱.۱.۵ واژه کلیدی: «charter'd» و افشای ایدئولوژی مالکیت

ترجمه فارسی	متن اصلی
سرگردان، از هر خیابان دارای فرمان‌نامه قدم می‌زنم، / نزدیک جایی که تیمز محدود جاری است.	I wander thro' each charter'd street, / Near where the charter'd Thames does flow.

در بند آغازین شعر، واژه تکرارشونده «دارای فرمان‌نامه» (charter'd) نقش محوری در شکل‌دهی به هسته معنایی و ایدئولوژیک متن دارد. بر اساس تعریف فرهنگ‌های معتبر زبان انگلیسی، واژه «charter» به «سند رسمی اعطای حقوق یا امتیازات» اطلاق می‌شود؛ سندی که دولت از طریق آن مالکیت یا بهره‌برداری انحصاری از زمین، تجارت یا منابع طبیعی را به اشخاص یا نهادها واگذار می‌کند (Merriam-Webster, n.d.). بلیک با تعمیم این واژه به خیابان‌ها و حتی رودخانه تیمز، دلالت معمول آن را واژگون کرده و با نوعی جابه‌جایی آبرونیک^۱ نشان می‌دهد که عناصر طبیعی و عمومی شهر نیز به تصرف نظام مالکیت نهادی درآمده‌اند.

از منظر تحلیل ایدئولوژیک، تکرار واژه «charter'd» دو سطح از سطوح را بازنمایی می‌کند: نخست، سطح عینی تصرف فضا، یعنی تملک قانونی و اقتصادی مکان‌های عمومی؛ و دوم، سطح نمادین تصرف معنا، یعنی شکل دادن به ذهنیت شهروندان از طریق زبان و قانون. بدین ترتیب، بلیک فضایی را ترسیم می‌کند که در آن نه تنها زمین و آب، بلکه خود «کلمه» نیز به مالکیت قدرت درآمده است.

از دیدگاه نشانه‌شناسی اجتماعی، رودخانه و خیابان به‌عنوان دو نشانه فرهنگی، معمولاً دلالت بر حرکت، زندگی و آزادی جریان دارند. اما بلیک با افزودن صفت «charter'd»، معنای این نشانه‌ها را واژگون می‌کند و آنها را از عرصه آزادی به حوزه محدودیت می‌کشانند. رودخانه، که در نظام طبیعی نماد پویایی و تداوم حیات است، در اینجا به رودخانه‌ای «دارای فرمان‌نامه» بدل می‌شود؛ یعنی جریانی که حتی حرکتش نیز مشروط به مجوز نهادی است. خیابان نیز که به‌طور سنتی محل رفت‌وآمد آزاد مردم است، در شعر بلیک به نماد کنترلی حقوقی و نظارتی تبدیل می‌شود. در این سطح، شعر از نشانه‌هایی استفاده می‌کند که دلالت‌های متعارف‌شان تغییر معنا یافته و در خدمت افشای سازوکارهای سلطه درآمده‌اند.

به لحاظ گفتمانی، تکرار واژگانی «charter'd» نوعی استراتژی بلاغی برای تأکید بر درونی‌سازی ایدئولوژی مالکیت است. شعر نشان می‌دهد که قدرت نه از طریق اجبار فیزیکی بلکه از راه بازتعریف معنای واژگان اعمال می‌شود؛ آنچه در ظاهر قانونی و طبیعی به نظر می‌رسد، در واقع ابزاری برای بازتولید سلطه است.

¹ ironic

از منظر عاملیت، فعل «I wander» (من سرگردانم) آگاهانه در تقابل با واژه «d'charter» (دارای فرمان‌نامه) به کار رفته است.

در زبان انگلیسی، واژه «wander» به معنای حرکت کردن بدون مقصد مشخص یا پرسه زدن است (Merriam-Webster, n.d.)، و این تضاد نشان می‌دهد که راوی از هرگونه اختیار، جهت‌مندی و عاملیت اجتماعی تهی شده است. او در فضایی حرکت می‌کند که مسیرش از پیش تعیین شده و آزادی‌اش در حد یک نظاره‌گر منفعل تقلیل یافته است. در چارچوب نظری هاج و کرس، این رابطه بیانگر سلب عاملیت از سوژه در نظام‌های گفتمانی سلطه است؛ یعنی همان جایی که زبان و نظم اجتماعی دست‌به‌دست هم می‌دهند تا سوژه را به انفعال و تسلیم بکشانند.

در نهایت، بند نخست شعر به‌منزله یک نقشه‌نشان‌شناختی از شهر قدرت‌زده لندن عمل می‌کند: شهری که در آن حتی طبیعت نیز از خود بیگانه شده و انسان، بی‌آنکه در بند ظاهری باشد، در بند ایدئولوژی و قانون گرفتار آمده است. بلیک با این راهبرد، لندن را نه مکانی فیزیکی بلکه گفتمانی از محدودیت، کنترل و ازخودبیگانگی ترسیم می‌کند؛ تصویری که به‌خوبی با چارچوب تحلیلی هاج و کرس درباره «درهم‌تنیدگی زبان، قدرت و ایدئولوژی» هم‌خوانی دارد.

۲.۱.۵ استعاره ساختاری: «The mind-forg'd manacles»

در بند دوم شعر، ویلیام بلیک از یکی از عمیق‌ترین و پیچیده‌ترین استعاره‌های ساختاری خود بهره می‌گیرد تا نشان دهد چگونه نظام‌های سلطه و سرکوب نه فقط بدن‌ها، بلکه ذهن و زبان انسان‌ها را در اختیار می‌گیرند. او می‌نویسد:

ترجمه فارسی	متن اصلی
در هر صدا و در هر فرمان، / غل و زنجیرهای ساخته‌شده در ذهن را می‌شنوم.	In every voice, in every ban, / The mind-forg'd manacles I hear.

از منظر تحلیل نشانه‌شناسی اجتماعی هاج و کرس (۱۹۷۹)، این بند نمونه‌ای درخشان از بازنمایی درونی‌سازی ایدئولوژی از طریق استعاره است. واژه «غل و زنجیر»^۱ در نظام فرهنگی غرب، نشانه‌ای آشنا برای اسارت فیزیکی و قید بیرونی است؛ اما بلیک با ترکیب استعاری «ساخته‌شده در ذهن»^۲، این نشانه را از سطح مادی به سطح ذهنی و گفتمانی ارتقا می‌دهد. در این تعبیر، زنجیرها نه بر دست و پای انسان، بلکه در افکار، باورها و زبان او ساخته شده‌اند.

این ساخت استعاری را می‌توان در پیوند مستقیم با مفهوم تشخیص‌بخشی در اندیشه لویی آلتوسر (۱۹۷۱) و قرائت هاج و کرس از آن در چارچوب نشانه‌شناسی اجتماعی تفسیر کرد. در فرآیند تشخیص‌بخشی، ایدئولوژی از طریق خطاب‌کردن^۳ سوژه‌ها، آنان را به پذیرش نقش‌های اجتماعی و

^۱ Manacles

^۲ mind-forg'd

^۳ Hailing

ساختارهای سلطه فرا می‌خواند. در این بند، سوژه‌های بلیک «زنجیرهای ذهنی» را خودشان ساخته‌اند، یعنی ایدئولوژی درونی‌شده به گونه‌ای در ذهنشان نفوذ کرده که فرد، خویشتن را داوطلبانه در بند می‌بیند. این همان لحظه تحقق کامل تشخیص‌بخشی است: زمانی که سوژه در پاسخ به صدای ایدئولوژی می‌گوید «من همانم» و در نتیجه، جایگاه خود را در نظام سلطه می‌پذیرد.

به تعبیر هاج و کرس، زبان در این‌گونه ساخت‌ها به ابزاری برای بازتولید سلطه از درون تبدیل می‌شود؛ زیرا نشانه‌ها و واژگان، معانی را در قالبی می‌سازند که امکان مقاومت را از سوژه می‌گیرد. زنجیرهایی که «در ذهن ساخته شده‌اند»، در واقع محصول گفتمان‌اند نه اجبار مستقیم، و از همین رو قدرتشان عمیق‌تر و ماندگارتر است.

از منظر تحلیل کارکردی زبان و گفتمان، استعاره «غل و زنجیرهای ساخته‌شده در ذهن» بیانگر گذار از سلطه بیرونی به سلطه درونی‌شده است. در شهر بلیک، سرکوب چنان در بافت نهادهای اجتماعی - از کلیسا و حکومت گرفته تا آموزش و قانون - رسوخ کرده است که انسان‌ها دیگر برای کنترل شدن نیازی به زندانبان ندارند. آنان خود، زندانبان ذهن خویش‌اند. در این سازوکار، ایدئولوژی موفق شده است تا «عاملیت» را با «باور به ناتوانی» جایگزین کند. شهروندان لندن در شعر بلیک نه از روی اجبار، بلکه از سر پذیرش، به بندگی تن می‌دهند. این همان وضعیتی است که در نظریه هاج و کرس، از آن با عنوان «کنترل درونی‌شده»^۱ یاد می‌شود؛ کنترل نه از بیرون، بلکه از درون زبان و ذهن اعمال می‌شود.

یکی از ظریف‌ترین نکات در این بند، انتخاب فعل «می‌شنوم» (hear) به جای «می‌بینم» (see) است. بلیک زنجیرها را نمی‌بیند، بلکه می‌شنود؛ و این تفاوت در سطح نشانه‌شناختی بسیار معنادار است. دیدن معمولاً به امر عینی و قابل مشاهده اشاره دارد، در حالی که شنیدن به سطح زبانی و گفتمانی تعلق دارد. بلیک زنجیرها را در صدای مردم، در فرمان‌ها، فریادها و واژه‌های روزمره می‌شنود. بدین ترتیب، زنجیرها از طریق گفتمان بازتولید می‌شوند: در خطابه‌های رسمی، در قوانین، در ناله‌ها و حتی در زبان روزمره مردم. واژه‌هایی چون «فریاد» (cry)، «صدا» (voice) و «فرمان / ممنوعیت» (ban) همه به حوزه زبانی تعلق دارند و نشان می‌دهند که چگونه ایدئولوژی از طریق کنش‌های گفتاری و نظم زبانی در ذهن افراد نفوذ می‌کند. از منظر هاج و کرس، این همان لحظه‌ای است که زبان به ابزار سلطه بدل می‌شود. واژگان و اصوات حامل معناهای قدرت‌اند، و با تکرار مداوم در بستر اجتماعی، نظامی از گفتمان پدید می‌آورند که در آن، سرکوب به صورت طبیعی و بدیهی جلوه می‌کند. در نهایت، استعاره «غل و زنجیرهای ساخته‌شده در ذهن» نه تنها تصویری شاعرانه، بلکه بیانی فشرده از سازوکار گفتمان قدرت در جامعه مدرن است. بلیک با این ساخت استعاره‌ای نشان می‌دهد که زنجیرهای واقعی جامعه نه از آهن، بلکه از زبان و باور ساخته شده‌اند. در چارچوب نظری هاج و کرس،

¹ internalized control

این بند لحظه‌ای از تلاقی نشانه، ایدئولوژی و ذهنیت انسانی است؛ جایی که معنا به میدان نبرد قدرت تبدیل می‌شود و شعر، نقش افشاگر خود را به‌عنوان گفتمان مقاومت ایفا می‌کند. به بیان دیگر، بلیک با شنیدن زنجیرهای ذهنی در «هر صدا و هر فرمان»، تصویری از جامعه‌ای ارائه می‌دهد که در آن خودِ زبان به زندان بدل شده است؛ زبانی که به جای رهایی‌بخشی، در خدمت بازتولید محدودیت و سلطه عمل می‌کند.

۳.۱.۵ واژگان کلیدی: «mark»، «weakness» و «woe»

در ادامهٔ بند نخست، بلیک پس از معرفی گفتمان مالکیت و محدودیت نهادی، نگاه خود را از فضا و ساختار شهر به چهره‌های انسانی معطوف می‌کند؛ جایی که پیامدهای این گفتمان به شکلی عینی و قابل مشاهده تجسم می‌یابد.

ترجمه فارسی	متن اصلی
و بر چهرهٔ هر رهگذری که می‌بینم، / نشان‌های ناتوانی و اندوه را می‌نگرم.	And mark in every face I meet / Marks of weakness, marks of woe.

۱.۳.۱.۵ واژه «mark» به‌مثابهٔ سازوکار نشانه‌گذاری ایدئولوژیک

در چارچوب نشانه‌شناسی اجتماعی هاج و کرس (۱۹۷۹)، واژهٔ «mark» در بافت شعر نقشی دوگانه و چندلایه دارد. از یک‌سو، «mark» در معنای نخستین خود به «علامت، نشان یا اثری» اطلاق می‌شود که معمولاً بر اثر نیرویی بیرونی بر سطح بدن یا شیء پدید می‌آید (Merriam-Webster, “mark” s.v.). از سوی دیگر، در بافت معنایی شعر بلیک، این واژه به اثر گفتمان بر بدن و ذهن انسان دلالت دارد. تکرار این واژه در دو سطح فعلی «در هر چهره‌ای که می‌بینم، نشان آن را می‌یابم» (mark in every face I meet) و اسمی «نشان‌های ناتوانی، نشان‌های اندوه» (marks of weakness, marks of woe) تأکید می‌کند که عمل مشاهده و خودِ مشاهده‌شده، هر دو درون نظامی از نشانه‌ها و معناهای اجتماعی قرار گرفته‌اند.

بلیک، شهروندان لندن را به مثابهٔ «بدن‌هایی نشانه‌گذاری‌شده»^۱ ترسیم می‌کند؛ بدن‌هایی که حامل معناهای تاریخی، طبقاتی و ایدئولوژیک‌اند. در اینجا، بدن به مثابهٔ «متن»^۲ یا تابلوی زنده‌ای برای بازنمایی پیامدهای سلطه عمل می‌کند. «نشانه‌ها» بر چهره‌ها حک شده‌اند نه انتخاب‌شده؛ آن‌ها حاصل فرآیندهایی‌اند که از سطح اجتماعی به سطح زیستی و عاطفی نفوذ کرده‌اند. در نگاه هاج و کرس، این همان جایی است که گفتمان به سطح «نشانه‌های مادی»^۳ می‌رسد؛ یعنی لحظه‌ای که زبان و قدرت در جسم و چهرهٔ انسان تثبیت می‌شوند.

¹ inscribed bodies

² Text

³ material signs

در این بند، فعل «mark» نه تنها کنش مشاهده را توصیف می‌کند بلکه در سطحی عمیق‌تر، بازتاب نقش گفتمان در تولید معنا و هویت سوژه‌ها است. راوی با گفتن «I mark»^۱ در ظاهر ناظر است، اما در واقع او نیز درون همان نظام معنایی گرفتار است که سوژه‌های دیگر را نشانه‌گذاری کرده است. این پارادوکس نشان می‌دهد که در گفتمان سلطه، حتی عمل شناخت و دیدن نیز آلوده به ایدئولوژی است.

از منظر نظریهٔ هاج و کرس، این سطرها تجسم عینی سازوکار قدرت‌اند که از طریق فرآیند دلالت‌سازی^۲، انسان‌ها را نه به عنوان کنشگران بلکه به عنوان مفعول‌های گفتمانی بازنمایی می‌کند. آن‌ها حامل معنایی هستند که توسط نظام‌های اجتماعی (اقتصادی، مذهبی، سیاسی) بر آنان تحمیل شده است.

۲.۳.۱.۵ واژگان «weakness» و «woe» و صورت‌بندی رنج به‌مثابهٔ سازه‌ای گفتمانی

دو واژهٔ کلیدی این بند، یعنی «weakness» (ناتوانی) و «woe» (اندوه)، از نظر واژگانی و روانی حامل بار عمیق انفعالی‌اند. این دو واژه در سطح معناشناختی، نه فقط حالات درونی افراد، بلکه ساختار روانی جامعه‌ای سرکوب‌شده را بازتاب می‌دهند. واژهٔ «weakness» دلالت بر فروپاشی نیرو، اراده و عاملیت دارد. در چارچوب نظری هاج و کرس، این ضعف نه امری طبیعی بلکه محصول مستقیم ساختارهای زبانی و اجتماعی است که فرد را از توان کنش فعال محروم می‌سازند. بدین ترتیب، ناتوانی نه وضعیت روانی فردی، بلکه پیامد گفتمان سلطه است که در ذهن و بدن شهروندان نهادینه شده است. واژهٔ «woe» نیز بار عاطفی و اخلاقی سنگینی دارد و به معنای اندوهی ژرف و مزمن است؛ اندوهی که حاصل آگاهی از بی‌قدرتی و فقدان امید است. بلیک با تکرار این واژه در کنار «weakness»، پیوندی میان انفعال جسمی و افسردگی ذهنی برقرار می‌کند؛ به‌گونه‌ای که رنج نه صرفاً نتیجهٔ فقر یا سرکوب، بلکه ساختاری روان - اجتماعی است که همهٔ سطوح حیات را دربرمی‌گیرد. در سطح نشانه‌شناسی اجتماعی، چهره‌ها در شعر بلیک به متونی بدل می‌شوند که می‌توان آثار قدرت را بر آنها خواند. «Marks of weakness» و «marks of woe» همانند رمزی‌اند که بیانگر نظام طبقاتی و ساختار ایدئولوژیکی لندن‌اند. شهروندان دیگر «چهره» ندارند، بلکه «نشانه» دارند؛ هویت‌شان به جای فردیت، به دلالت اجتماعی رنج و انقیاد فروکاسته شده است.

هاج و کرس در تحلیل خود از قدرت، بر پیوند میان زبان، بدن و نظام‌های اجتماعی تأکید می‌کنند. از این منظر، چهره‌های فرسوده و اندوهگین در شعر بلیک صرفاً استعاره‌های شاعرانه نیستند، بلکه بازنمایی نشانه‌شناختی از بدن‌های به استعمار رفته هستند؛ بدن‌هایی که نه تنها کنترل شده بلکه به ابزار بازتولید گفتمان سلطه تبدیل شده‌اند.

^۱ از نظر نحوی/معنایی، فاعل «I» برای «mark» به‌طور ضمنی وجود دارد.

^۲ semiosis

در پایان می‌توان گفت که در این بند، بلیک با تکرار واژه «mark» و به‌کارگیری ترکیب‌های «weakness» و «woe»، چهرهٔ انسان را به مثابهٔ آینه‌ای از ایدئولوژی بازمی‌نماید؛ جایی که شهروندان دیگر صاحبان معنا نیستند، بلکه خود به حاملان و تجسم‌های سلطه بدل می‌شوند. بدن‌ها، صداها و چهره‌ها همچون متن‌هایی عمل می‌کنند که قدرت، سرکوب و اندوه بر آن‌ها نقش بسته است. از منظر مدل نشانه‌شناسی اجتماعی هاج و کرس نیز این بند لحظه‌ای را ثبت می‌کند که در آن معنا از سطح واژگان به سطح بدن منتقل می‌شود و ایدئولوژی در پوست و چهره حک می‌گردد. به این ترتیب، شعر بلیک نه تنها بازتاب رنج انسانی است، بلکه افشاگر سازوکارهای عمیق زبانی و اجتماعی است که این رنج را تولید و بازتولید می‌کنند.

۲.۵ سطح نحوی

در این بخش، ساختارهای نحوی و فرآیندی شعر بررسی می‌شود تا نشان داده شود چگونه عاملیت از سوژه‌های انسانی فرودست سلب شده و به نیروهای انتزاعی یا نهادهای قدرت واگذار می‌شود. بلیک از الگوهای دستوری خاصی بهره می‌گیرد تا روابط نابرابر میان قدرت و قربانی را در سطح زبان بازتاب دهد. «حذف فاعل انسانی»، «جابه‌جایی نقش‌های کنش‌گر و کنش‌پذیر»، و «جان‌بخشی به عناصر بی‌جان»، از جمله سازوکارهایی هستند که در این شعر به خدمت بازنمایی گفتمان سلطه درمی‌آیند.

۱.۲.۵ حذف فاعل انسانی و واگذاری عاملیت به عناصر انتزاعی در سطح نحوی

در بند سوم، بلیک با به‌کارگیری نحو نمادین، نهادهای رسمی را در جایگاه عاملان اصلی و طبقات فرودست را در موقعیت مفعول یا کنش‌پذیر قرار می‌دهد. این جابه‌جایی نحوی، ساختار سلطه را در سطح زبان تثبیت می‌کند و خشونت را به شکل طبیعی و اجتناب‌ناپذیر بازنمایی می‌سازد.

متن اصلی	ترجمهٔ فارسی
And the hapless Soldier's sigh / Runs in blood down Palace walls.	و آه سربازانِ نگوین‌بخت، / چون خون بر دیوارهای کاخ فرو می‌چکد.

در سطر فوق، ساختار جمله واجد دو سطح از فرایندهای معنایی است: فرایند احساسی/انفعالی و فرایند مادی/نمادین. «سرباز نگوین‌بخت» (hapless Soldier) در سطح دستوری در نقش مفعول ضمنی یا «کنش‌پذیر»^۱ قرار دارد. او نه فاعل عمل، بلکه موضوع تجربهٔ رنج است. کنش او یعنی «آه کشیدن» (sigh)، نوعی فعل غیرمادی و منفعلانه است که نشانهٔ ناتوانی و بی‌قدرتی او در برابر ساختار سلطه است. صفت «hapless» (نگوین‌بخت) نیز از نظر واژگانی، به این حذف عاملیت مشروعیت می‌بخشد و او را در مقام قربانی تثبیت می‌کند.

در مقابل، «خون» (blood) در سطح نحوی، فاعل فعل «runs» (می‌دود/جاری می‌شود) قرار گرفته است. در نتیجه، خون، که در واقع نتیجه و بازماندهٔ خشونت نهادهای سلطه است؛ عاملیت می‌یابد

^۱ Patient

و به عنوان عنصر فعال در جمله ظاهر می‌شود. این جابه‌جایی نحوی و فرآیندی، استعاره‌ای از جابه‌جایی قدرت در جهان اجتماعی بلیک است: عاملیت انسانی از فرودستان سلب و به پیامدهای خشونت و نهادهای انتزاعی منتقل می‌شود. واژه «Palace» (کاخ) در انتهای مصرع دوم، با دیوارهایی که خون بر آن «می‌چکد»، نمادی از نهاد سلطنت و قدرت طبقاتی است.

در سطح نشانه‌شناختی، دیوارهای کاخ به عنوان سطحی «جاذب» خشونت بازنمایی می‌شوند: دیواری که هم مرز میان قدرت و مردم را حفظ می‌کند و هم اثر جنایت را در خود می‌مکد و پنهان می‌سازد. به این ترتیب، کاخ نه صرفاً یک مکان، بلکه کنش‌گر نهایی نظام سلطه است که از خون سربازان تغذیه می‌کند و بر دوام خود می‌افزاید.

از منظر تحلیل گفتمان انتقادی، این ساختار نحوی نوعی حذف عاملیت ایدئولوژیک را نشان می‌دهد. نظام قدرت در شعر بلیک، خشونت خود را از طریق نحو پنهان می‌کند: هیچ فاعل انسانی مستقیمی مسئول ریختن خون نیست؛ خون «خود» جاری می‌شود، دیوارها «خود» آن را می‌پذیرند، و سرباز بی‌قدرت تنها می‌تواند آهی برآورد. در نتیجه، خشونت ساختاری به‌گونه‌ای طبیعی و خودکار بازنمایی می‌شود؛ همان‌گونه که در گفتمان‌های ایدئولوژیک مدرن، خشونت سیستماتیک به‌عنوان امری اجتناب‌ناپذیر یا ناشی از قوانین طبیعی جامعه جلوه داده می‌شود.

به طور خلاصه، در این بخش از شعر، بلیک با استفاده از حذف فاعل انسانی و جان‌بخشی به عناصر بی‌جان، سازوکارهای زبانی سلطه را آشکار می‌کند: نهاد قدرت به عنوان «فاعل پنهان» در پس هر جمله حضور دارد، در حالی که سوژه انسانی، در نقش مفعول خاموش و قربانی بی‌صدا، از هرگونه عاملیت تهی می‌شود.

۲.۲.۵ جابه‌جایی عاملیت در سطح نحوی: تقابل کلیسا و پاک‌کننده دودکش

در آغاز بند سوم، بلیک یکی از قوی‌ترین تقابلهای نمادین خود را میان «کلیسا» و «پاک‌کننده دودکش» می‌آفریند؛ تقابلی که از طریق نحو و فرایندهای معنایی در سطح زبانی بازنمایی می‌شود. شاعر با دقتی زبان‌شناختی، جایگاه عاملیت را از کودک کار و قربانی استثمار سلب کرده و به نهادی واگذار می‌کند که در ظاهر مظهر پاکی، نجات و شفقت است، اما در واقع در بازتولید رنج و بی‌عدالتی نقش دارد.

ترجمه فارسی	متن اصلی
چگونه فریاد پاک‌کننده دودکش / هر کلیسای سیاه‌شده را به وحشت می‌اندازد.	How the Chimney-sweeper's cry / Every blackning Church appalls;

در ساختار فوق، بلیک دو نوع فرایند را به کار می‌گیرد: فرایند مادی / هیجانی (cry) و فرایند ذهنی / ادراکی (appalls).

فاعل ضمنی نخست، یعنی «Chimney-sweeper»، در واقع کودک کار فقیر و بی‌پناهی است که در جامعه صنعتی لندن قرن هجدهم به بی‌رحمانه‌ترین شکل ممکن استثمار می‌شود. او در سطح نحوی، دارنده «cry» است؛ یعنی فریادی که نه به سوی عدالت شنیده می‌شود و نه تغییری می‌آورد. از این رو، «فریاد» او نه یک کنش فعال، بلکه واکنشی انفعالی در برابر ساختار سلطه است. در این معنا، «فریاد» به نماد آوای سرکوب‌شده طبقات فرو دست تبدیل می‌شود؛ آوایی که به گوش صاحبان قدرت می‌رسد، اما در وجدان آنان پژواکی ندارد.

در مقابل، «کلیسای سیاه‌شده» (blackning Church) در سطح نحوی، فاعل فعل «appalls» (به وحشت می‌اندازد) است. این فاعل، برخلاف انتظار، نه مظهر پاکی و رهایی، بلکه موجودی تاریک، آلوده و منفعل است. واژه «blackning» نقش صفت فاعلی دارد که در عین حال فرایندی درونی را نیز القا می‌کند: کلیسا در حال سیاه‌شدن است، گویی آلودگی اخلاقی و ریاکاری درون آن به تدریج به سطح ظاهر رسوخ کرده است. از منظر گفتمان‌شناختی، این صفت نوعی دلالت میان‌متنی بر گناه ساختاری دارد؛ زیرا سیاهی کلیسا نتیجه مستقیم فقر، کار کودکان و بی‌عدالتی اجتماعی است؛ مسائلی که خود نهاد دین در تداوم آن‌ها همدست است.

از دیدگاه تحلیل گفتمان انتقادی، این جابه‌جایی نقش‌ها (فاعل/ مفعول) سازوکاری زبانی برای حذف عاملیت اخلاقی کلیسا و تثبیت موقعیت قربانی برای کودک است. فریاد کودک، که باید موجب تغییر و بیداری باشد، تنها واکنشی در وجدان آلوده کلیسا برمی‌انگیزد: «وحشت». این فرایند ذهنی (appalls) نه نشانه همدردی، بلکه نمود اضطراب و انزجار از دیدن حقیقت است. کلیسا از مواجهه با رنج انسانی می‌ترسد، نه از وقوع بی‌عدالتی. در نتیجه، ساختار نحوی جمله نشان می‌دهد که نهاد دین در گفتمان بلیک به «فاعل ترس» بدل شده است، نه «فاعل رهایی».

در سطح نشانه‌شناختی، «کلیسای سیاه‌شده» استعاره‌ای از فساد درونی نهاد دین است؛ سیاهی دود، نشانه همزیستی ناگزیر میان معنویت ادعایی و واقعیت آلوده جامعه صنعتی است. از سوی دیگر، «پاک‌کننده دودکش» (که در انگلیسی با واژه «sweeper» یاد می‌شود) معمولاً کودکانی بودند که در دودکش‌های تنگ و تاریک برای زدودن خاکستر می‌خزیدند. بلیک با تقابل میان «پاک‌کننده» و «کلیسای سیاه»، به صورت واژگانی و استعاری، تضاد بنیادین میان «پاکی واقعی» و «پاکی ظاهری» را برملا می‌کند: آن که جسم و جانش در آلودگی کار می‌کند، در واقع پالاینده گناه اجتماعی است؛ آن که ادعای تطهیر دارد، در سیاهی ریا و بی‌عملی فرو رفته است.

به این ترتیب، نحو جمله نقشی محوری در بازنمایی این تضاد دارد. کلیسا به عنوان فاعل فرایند ذهنی، عاملی آگاه اما بی‌کنش معرفی می‌شود؛ عاملی که رنج را می‌بیند، اما فقط می‌هراسد. در مقابل، کودک به عنوان مفعول اجتماعی، هیچ قدرت کنشی ندارد و تنها فریادش در فضای بسته جامعه پژواک می‌یابد. این نحوه سازمان‌دهی دستوری، نقدی تند بر گفتمان رسمی دین است که در خدمت حفظ نظم طبقاتی و اخلاقی موجود قرار گرفته است.

در مجموع، بلیک از طریق فرایندهای زبانی، شبکه‌ای از دلالت‌های اخلاقی و ایدئولوژیک می‌سازد:

- حذف عاملیت قربانی: کودک، سوژه‌ای بی‌قدرت است که فقط می‌نالند.
- جان‌بخشی به نهاد قدرت: کلیسا به عنوان فاعل زنده اما فاسد ظاهر می‌شود.
- واژگونی ارزش‌ها: «پاکی» در فرودستی است و «سیاهی» در بلندی.

از این منظر، شعر بلیک نه تنها نقدی اجتماعی است، بلکه تحلیلی عمیق از سازوکار زبانی قدرت است؛ جایی که نحو، به ابزاری برای افشای ریاکاری و حذف عاملیت انسانی بدل می‌شود.

۳.۲.۵ جابه‌جایی نقش‌های فاعلی و مفعولی: عاملیت تحمیلی قربانیان در سطح نحوی

در بند چهارم شعر، بلیک تصویری به‌غایت تلخ از فرایند بازتولید سرکوب و فقر در جامعه شهری لندن ترسیم می‌کند. در این بند، زبان شعر از سطح توصیف صرف عبور کرده و به سطحی از تحلیل ایدئولوژیک و روان اجتماعی می‌رسد که در آن، قربانیان نظام طبقاتی و اخلاقی، خود به ابزار انتقال و استمرار خشونت بدل می‌شوند.

ترجمه فارسی	متن اصلی
چگونه نفرین روسپیان جوان، / اشک نوزادان تازه‌زاد را می‌خشکاند.	How the youthful Harlot's curse / Blasts the new-born Infant's tear

در سطح نحوی، «the youthful Harlot's curse» (نفرین روسپیان جوان) فاعل جمله و «the new-born Infant's tear» (اشک نوزادان تازه‌زاد)، مفعول آن است؛ در حالی که فعل «Blasts» (می‌خشکاند) فرایندی مادی و ویرانگر را نشان می‌دهد. بلیک با دقتی زبانی، نوعی تضاد نمادین میان دو تصویر اجتماعی می‌آفریند: «روسپی جوان» که باید در اوج جوانی حامل زندگی و زایش باشد، اکنون در جایگاه عامل نابودی قرار گرفته است؛ و «نوزاد تازه‌زاد» که نماد پاکی و آغاز است، مفعول این تخریب می‌شود.

این جابه‌جایی معنایی و نحوی، تصویری از تبدیل قربانی به عامل خشونت ارائه می‌دهد. روسپی جوان، که خود محصول استثمار، فقر و طرد اجتماعی است، از دید جامعه اخلاقی و دینی، نه قربانی بلکه عامل فساد قلمداد می‌شود. از این رو، ساختار جمله از منظر تحلیل گفتمان انتقادی (براساس مدل فرکلاف و هاج و کرس) نشان می‌دهد که چگونه ایدئولوژی مسلط با جابه‌جایی نقش‌های نحوی، عاملیت اخلاقی را از نهادهای قدرت حذف و به فرودستان نسبت می‌دهد. در این نظام معنایی، روسپی گناهکار است، نه ساختار اقتصادی‌ای که او را به روسپی‌گری کشانده است.

فعل «curse» (نفرین) در اینجا نوعی فرایند کلامی واژگون‌شده است. در گفتمان بلیک، گفتار معمولاً حامل ارتباط انسانی و امکان مقاومت است؛ اما در اینجا، گفتار به نیرویی ویرانگر بدل شده است. فریاد اعتراض زن تحت ستم، در نتیجه تداوم سرکوب، شکل نفرین به خود گرفته است. نفرین، سخنی است که از نومیدی و بی‌پناهی زاده می‌شود و دیگر نه برای تغییر، بلکه برای انتقام و انهدام

به کار می‌رود. در سطح نشانه‌شناختی، این دگرگونی نشان می‌دهد که چگونه قدرت می‌تواند زبان را نیز آلوده کند: زبان زن فرودست، به جای ابزار رهایی، به ابزاری برای بازتولید چرخه خشونت بدل می‌شود. از منظر نظریه ایدئولوژی آلتوسر (۱۹۷۱)، روسپی جوان سوژه‌ای است که به‌طور کامل تشخیص‌یافته^۱ در گفتمان سلطه است و از طریق درونی‌سازی ارزش‌های جامعه مردسالار و طبقاتی، به عاملی برای بازتولید همان نظامی تبدیل می‌شود که او را طرد کرده است. نفرین او، در واقع پژواکی از خشمی است که ساختار قدرت در درون او نهادینه کرده است. در این میان، «نوزاد تازه‌زاد» نماد نسل آینده است؛ نسلی که از همان آغاز تولد، در معرض آلودگی اخلاقی و روانی جامعه قرار دارد. اشک نوزاد، به‌عنوان نشانه‌ای از بی‌گناهی و انسانیت، در اثر نفرین خشونت‌بار خشک می‌شود؛ یعنی چرخه بی‌رحمی و فساد از همان لحظه تولد آغاز می‌شود. این پیوند نحوی میان روسپی و نوزاد، نشان‌دهنده دیدگاه بلیک درباره تداوم گناه و رنج در بطن جامعه سرمایه‌داری و نهادهای آلوده آن است.

از منظر تحلیل نقش‌های نحوی، روسپی به‌ظاهر فاعل جمله است، اما در واقع عاملیت او نمایشی و تحمیلی است. او در معنای عمیق‌تر، مفعول تاریخی نظامی است که از او بهره‌کشی کرده است. عاملیتی که در نحو به او نسبت داده شده، در سطح گفتمانی، نوعی انتقال مسئولیت اخلاقی از ساختار به فرد است. به این ترتیب، نهادهای قدرت از اتهام رهایی می‌یابند و قربانیان، عامل گناه معرفی می‌شوند. در مقابل، نوزاد که بی‌دفاع‌ترین موجود اجتماعی است، در موقعیت نهایی مفعول قرار دارد؛ او حتی هنوز به زبان نرسیده، اما اشکش خشک می‌شود؛ یعنی پیش از آنکه سخن بگوید، خاموش می‌شود. از این‌رو، شعر در این بند، تصویری از پیش‌مرگی زبان، احساس و انسانیت در جامعه صنعتی لندن را به نمایش می‌گذارد.

در مجموع، بلیک در این بند از طریق سازوکارهای نحوی و استعاره‌ای، چرخه‌ای از سلطه را به تصویر می‌کشد:

- قدرت از بالا به پایین سرازیر می‌شود؛
- قربانیان به عاملان تخریب بدل می‌شوند؛
- زبان از ابزار معنا به ابزار نفرین تبدیل می‌شود؛
- آینده (نوزاد) پیشاپیش در چرخه فساد گرفتار می‌شود.

بدین ترتیب، بلیک با ترکیب ساختار نحوی و دلالت‌های اخلاقی، نشان می‌دهد که در جامعه سرکوب‌گر، حتی رنج‌دیدگان نیز از بازتولید سرکوب در امان نیستند؛ زیرا ایدئولوژی، عاملیت را از آنان می‌گیرد و خشم‌شان را علیه خودشان برمی‌گرداند.

۳.۵ سطح نشانه‌شناسی

^۱ Interpellated

۱.۳.۵ کلیسای سیاه‌شده^۱: نشانه‌شناسی فساد و وارونگی معنایی در نهاد دین

واژه «blackning» (سیاه‌شده) در عبارت «every blackning Church» (بند سوم شعر) از نظر زبانی، ساختار فعلی مداوم^۲ دارد که بر فرآیند تدریجی آلودگی و فساد دلالت می‌کند. کلیسا نه صرفاً «سیاه» است، بلکه در حال «سیاه شدن» است؛ یعنی در فرآیندی مداوم از انحطاط و زوال اخلاقی قرار دارد. در سطح نشانه‌شناختی، رنگ سیاه در فرهنگ غربی دلالت‌هایی چندگانه دارد:

- نشانه‌ای از گناه و شر (در برابر سپیدی پاکی و ایمان)،
- استعاره‌ای از آلودگی صنعتی (دود زغال و دوده دودکش‌ها)،
- و در عین حال، رمز خاموشی و مرگ معنوی.

از منظر نشانه‌شناسی اجتماعی، کلیسا به‌عنوان نهاد مذهب، در نظام معنایی رسمی جامعه، باید حامل دلالت‌های «نور»، «پاکی»، «هدایت» و «رحمت» باشد؛ اما بلیک با واژه «blackning» این دلالت‌ها را معکوس می‌کند. کلیسا در این تصویر دیگر پناهگاه نیست، بلکه بخشی از دستگاه تولید رنج و استثمار است. سیاهی آن نه از گناه مؤمنان، بلکه از دوده کار کودکانی است که در دودکش‌های شهر می‌سوزند. از این رو، «کلیسای سیاه‌شده» در شعر بلیک نشانه‌ای از همدستی مذهب با سرمایه‌داری صنعتی است. در سطح ایدئولوژیک، کلیسا به جای آن که صدای مظلومان را منعکس کند، با نادیده گرفتن فریاد «پاک‌کننده دودکش» (chimney-sweeper)، به فاعل بی‌عمل و بی‌اخلاقی بدل شده است که فقط «وحشت» می‌کند، نه همدلی. بدین ترتیب، نشانه سیاهی، تجسم مادی وجدان آلوده جامعه است.

در تحلیل هاج و کرس، این فرایند نوعی «وارونگی نشانه‌ای»^۳ است: نشانه‌هایی که در گفتمان رسمی دلالت بر ارزش‌های والا دارند، در گفتمان انتقادی بلیک معنایی مخالف می‌یابند. کلیسا، به جای مرکز نور، به مرکز تاریکی بدل می‌شود. این تغییر دلالت، همان جایی است که بلیک با زبانی شاعرانه، به افشای ایدئولوژی دینی در هیئت نهاد قدرت می‌پردازد.

۲.۳.۵ دیوارهای کاخ^۴ و خون سربازان: نشانه‌شناسی سلطه و استثمار

کاخ سلطنتی در نظام نشانه‌ها، نماد قدرت، ثبات و شکوه سیاسی است. در فرهنگ سلطنتی بریتانیا، دیوارهای کاخ مرز میان «امر مقدس سلطنت» و «زندگی روزمره مردم» را مشخص می‌کنند. اما در شعر بلیک، این دیوارها نه نشانه مصونیت و جلال، بلکه سطحی از خون و گناه اجتماعی می‌شوند.

در بند سوم شعر، خون «سرباز نگون‌بخت» (the hapless Soldier) بر دیوارهای کاخ جاری می‌شود و معنای بصری بسیار قوی‌ای می‌سازد. از نظر نشانه‌شناسی اجتماعی، «دیوار» (wall) معمولاً

¹ blackning Church

² Progressive

³ semiotic inversion

⁴ Palace walls

نشانه‌ای از مرزگذاری، حفاظت و انزوا است. اما وقتی «خون» (blood) بر آن می‌ریزد، دیوار دیگر مرز امنیت نیست، بلکه به صفحه‌ای برای افشای خشونت ساختاری تبدیل می‌شود. در این تصویر، «خون» به مثابه یک دال تصویری^۱ عمل می‌کند که مستقیماً بر مرگ و رنج انسانی دلالت دارد. ترکیب آن با «کاخ» (Palace) باعث ایجاد تضادی نشانه‌ای میان ثروت و فقر، قدرت و قربانی، درون و بیرون می‌شود. به عبارت دیگر، کاخ تنها در صورتی می‌تواند سفید و برافراشته بماند که با خون طبقات پایین رنگین شود. این فرایند نشانگر رابطه‌ای استثمارگری میان سلطنت و مردم است: قدرت از رنج سوژه‌های خود تغذیه می‌کند.

در سطح گفتمانی، بلیک با به‌کارگیری این ترکیب تصویری، ایدئولوژی سلطنت را به چالش می‌کشد؛ ایدئولوژی‌ای که خود را به‌عنوان نیروی نظم و صلح معرفی می‌کند، در حالی که پشت دیوارهایش خون سربازان و فقر مردمان جاری است.

۱.۲.۳.۵ پیوند نشانه‌ای دین و سلطنت در شعر

در تقابل میان «کلیسای سیاه‌شده» و «دیوارهای کاخ»، بلیک ساختاری دوگانه را ترسیم می‌کند که در آن دو نهاد قدرت، یعنی «دین» و «سلطنت» به‌طور هم‌زمان در گفتمان استثمار مشارکت دارند. کلیسا با ایدئولوژی خود، اطاعت و صبر را مشروع می‌کند؛ کاخ با ساختار نظامی و طبقاتی خود، این اطاعت را به خشونت و خون می‌کشاند. یکی ذهن و وجدان مردم را تسخیر می‌کند، دیگری بدن آن‌ها را.

از منظر هاج و کرس (۱۹۹۸)، این هم‌افزایی میان نهادهای معنوی و مادی، نمونه‌ای از پیوند نشانه‌ای میان ایدئولوژی و قدرت اجتماعی است: نشانه‌ها (رنگ، دیوار، خون، سیاهی) تنها دلالت‌های بصری نیستند، بلکه حامل روابط نابرابر اجتماعی‌اند. بلیک با استفاده از آن‌ها، شبکه‌ای از دلالت‌های متقابل می‌سازد که در نهایت، به فروپاشی اخلاقی و معنوی تمدن لندن می‌انجامد. در نتیجه، این دو نشانه محوری، یعنی کلیسای سیاه‌شده و دیوارهای خونین کاخ، به‌صورت قطب‌های متضاد اما هم‌پوشان عمل می‌کنند: یکی تجسم زوال ایمان است و دیگری تجسد فساد قدرت. هر دو در کنار هم، پیکره کامل گفتمان سرکوب و زوال اخلاقی را می‌سازند که بلیک در سراسر شعر/لندن افشا می‌کند.

۳.۳.۵ تابوت ازدواج: وارونگی نشانه‌ای و پیوند مرگ و زندگی

اوج نقد نشانه‌شناختی بلیک در بند چهارم شعر با تصویری تکان‌دهنده و استعاره‌ای پارادوکسیکال تجلی می‌یابد:

ترجمه فارسی	متن اصلی
و با طاعون‌ها، اربابه عروسی را به گور می‌فرستد.	And blights with plagues the Marriage hearse.

^۱ iconic sign

در سطر فوق، بلیک با تلفیق دو دال متضاد یعنی «ازدواج» (Marriage) و «تابوت» (Hearse)، ساختاری استعاری می‌سازد که معنای هنجاری ازدواج را به کلی واژگون می‌کند. در نظام نشانه‌ای متعارف، ازدواج نماد زندگی، تداوم نسل، و اتحاد اخلاقی است؛ اما در این ترکیب، ازدواج با مفهوم مرگ و فساد درآمیخته است. این تضاد معنایی، ماهیتی متناقض^۱ دارد و در سطح گفتمانی به منزلهٔ فروپاشی ارزش‌های بنیادین خانواده و اخلاق دینی تعبیر می‌شود.

در این استعاره، «ازدواج/ عروسی» به‌عنوان نهادی اجتماعی و مذهبی، دلالت بر قداست و نظم دارد؛ اما پیوند آن با «تابوت/ نعش‌کش»، که نشانه‌ای از پایان، مرگ و نابودی است، نشان‌دهندهٔ آلودگی و انحطاط معنوی جامعه است. حضور واژهٔ «طاعون‌ها» (plagues) بُعدی جسمانی و تاریخی به این انحطاط می‌بخشد و آن را به واقعیت‌های تلخ قرن هجدهم پیوند می‌دهد: گسترش بیماری‌های مقاربتی، پیامدهای فقر و روسپی‌گری، و فروپاشی بهداشت اجتماعی در لندن صنعتی. به این ترتیب، بلیک ازدواج را نه آیینی مقدس، بلکه فرآیندی آلوده و بیمارگونه بازنمایی می‌کند که در آن پیوند عاشقانه جای خود را به معامله، ریا، و مرگ داده است.

در سطح گفتمان انتقادی، این تصویر استعاری نشان می‌دهد که ایدئولوژی سلطنتی و مذهبی، که زمانی ضامن نظم اخلاقی بود، اکنون به بازتولید فساد و ریاکاری منجر شده است. ازدواج، به‌عنوان نهادی وابسته به مشروعیت مذهبی، دیگر کارکرد اجتماعی خود را از دست داده و به ابزاری برای تثبیت روابط طبقاتی و سرکوب جنسیتی تبدیل شده است. در نتیجه، همان نهادی که قرار بود زندگی را استمرار بخشد، اکنون خود به تابوت جامعه بدل شده است.

بلیک با به‌کارگیری این استعارهٔ سیاه و تکان‌دهنده، چرخهٔ کامل انحطاط اجتماعی را ترسیم می‌کند: از استثمار کودکان در دودکش‌ها تا قربانی شدن زنان در فقر و روسپی‌گری، و سرانجام مرگ معنوی ازدواج به‌عنوان آخرین سنگر اخلاق. بدین ترتیب، «تابوت ازدواج» نه فقط نشانهٔ مرگ پیوند زناشویی، بلکه نمادی از مرگ انسانیت در جامعهٔ صنعتی و طبقاتی لندن است.

ع نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف تحلیل عمقی سازوکارهای گفتمانی و نشانه‌شناختی قدرت و نهادگرایی در شعر لندن، از چارچوب نظری تحلیل گفتمان انتقادی و مدل نشانه‌شناسی اجتماعی رابرت هاج و گونتر کرس بهره گرفت. یافته‌های این تحلیل به‌طور قاطع نشان می‌دهند که شعر بلیک صرفاً یک بیان احساسی از ناعدالتی نیست، بلکه یک نقد رادیکال و دقیق از طریق انتخاب‌های زبانی است که مکانیسم‌های اعمال سلطه را آشکار می‌سازد.

تحلیل واژگانی، به‌ویژه بر واژهٔ کلیدی «دارای فرمان‌نامه»، نشان داد که چگونه سلب مالکیت و خصوصی‌سازی فضاهای عمومی، اعم از خیابان‌ها و رودخانه، از طریق گفتمان قانون‌مند و رسمی

^۱ Oxymoron

صورت می‌گیرد و نه با اجبار فیزیکی صرف. این امر بیانگر آن است که قدرت ایدئولوژیک، ابتدا در قلمرو زبان و حقوق بازتولید می‌شود.

در سطح استعاره و ساختاری، تحلیل مفهوم «غل و زنجیرهای ساخته‌شده در ذهن» به عنوان مهم‌ترین یافته، تأکید کرد که قدرت حقیقی نه در زندان‌های فیزیکی، بلکه در انقیاد و درونی‌سازی ایدئولوژی سرکوب توسط خود قربانیان نهفته است. بلیک به روشنی نشان می‌دهد که پذیرش منفعلانه وضع موجود، که از طریق نهادهای ریاکار مانند کلیسا و کاخ تثبیت شده، چگونه عاملیت انسانی را به ناتوانی و ناامیدی (مانند آه سرباز یا نفرین روسپی) تبدیل می‌کند. این نهادها با بی‌تفاوتی خود، به صورت غیرمستقیم، عامل فقر و بیماری در جامعه هستند.

در نهایت، چارچوب نشانه‌شناسی اجتماعی هاج و کرس ابزاری مؤثر برای رمزگشایی از ارتباط تنگاتنگ میان سیاست، زبان و رنج انسانی ارائه کرد. نتایج پژوهش تأیید می‌کند که تحلیل گفتمان انتقادی قادر است لایه‌های پنهان مبارزه ایدئولوژیک در متون ادبی را فراتر از تحلیل‌های مضمونی سنتی، افشا کند و سهم مهمی در درک رادیکالیسم پنهان در نقد اجتماعی و سیاسی بلیک دارد.

منابع فارسی

- خادم، م (۱۳۹۰)، رمانتیسم از انگلیس تا ایران: نگاهی به جلوه‌های مکتب رمانتیسم در شعر ویلیام بلیک و پروین اعتصامی، *پژوهشنامه ادب حماسی*، ۷(۱۲)، ۱۶۰-۱۳۱.
- زارع، ف.، و خلیلی جهرمی، ا (۱۴۰۴)، بررسی تطبیقی مضمون وجود و عدم در نگاه مولانا و بلیک، *سبک‌شناسی نظم و نثر فارسی (بهار ادب)*، ۱۱۲، ۱۴۱-۱۲۱.
- رضوانیان، ق.، و هدایت‌نژاد، ف (۱۳۹۴)، بررسی تطبیقی مؤلفه‌های رمانتیک در شعر سهراب سپهری و ویلیام بلیک، *نشریه ادبیات تطبیقی*، دوره ۷، شماره ۱۳، صص ۱۰۱-۱۲۲.
- صلاحی مقدم، س (۱۳۹۷)، *دقوقی در مثنوی و بلیک در ازدواج بهشت و جهنم* (دو مکاشفه با توجه به محتوای حکیمانه و نظریه گادامر و الیوت)، *پژوهش‌های ادبیات تطبیقی*، ۶(۱۵)، ۸۴-۱۰۷.
- قادری سهی، ب.، و جان‌نثاری لادانی، ز (۱۳۸۸)، آرمانشهر یا هزار توی خرد؟ جدل ویلیام بلیک با فرانسیس بیکن، *پژوهش ادبیات معاصر جهان*، ۱۴(۵۴)، ۶۷-۸۷.
- کاظمی، ا.، و شکیب، م (۱۳۹۵)، مقایسه اشعار تأملی بین جبران خلیل جبران و ویلیام بلیک، *مطالعات ادبیات تطبیقی*، شماره ۴۰، صص ۷۷-۹۶.
- کریمی‌راد، ن.، پاکدل، م.، حیدرزاده، ن.، و ویسی، ا (۱۴۰۲)، التزام به ارزش‌های اخلاقی در مکتب رمانتیسم (با نگاهی به اشعار فریدون مشیری و ویلیام بلیک)، *اخلاق در علوم و فناوری*، ۱۸(۲)، ۱۶-۲۳.
- متین‌پارسا، ل.، و سلامی، ع (۱۴۰۲)، مفاهیم بوم‌گرای فلسفه سوئندبرگ در منتخب اشعار ویلیام بلیک، *نقد زبان و ادبیات خارجی*، ۲۰(۳۱)، ۲۶۳-۲۸۵.

References

- Abdulqader, K. A. A., & Alyasery, A. H. (2019). Linguistic foregrounding in "London" by William Blake: A stylistic study. [Journal information not available].
- Althusser, L. (1971). Ideology and ideological state apparatuses (Notes towards an investigation). In *Lenin and philosophy and other essays* (pp. 127–186). Monthly Review Press.
- Bano, M., Altaf, K., & Jahan, J. (2025). Critical discourse analysis of William Blake's poem "London." *Journal of Applied Linguistics and Translation*, 10(2), 123–138.
<https://jalt.com.pk/index.php/jalt/article/download/248/198/439>
- Blake, W. (2010). *Songs of experience*. Kessinger Publishing.
- Damon, S. F. (1988). *A Blake dictionary: The ideas and symbols of William Blake*. University Press of New England.
- Erdman, D. V. (1977). *Blake: Prophet against empire—A poet's interpretation of the history of his own times*. Dover Publications.
- Fairclough, N. (1995). *Critical discourse analysis: The critical study of language*. Longman.
- Frye, N. (1947). *Fearful symmetry: A study of William Blake*. Princeton University Press.
- Ghaderi Sohi, B., & Jannsari Ladani, Z. (2010). Utopia or the Labyrinth of Reason? William Blake's Polemic with Francis Bacon. *Research in Contemporary World Literature*, 14(54), 67–87. (in Persian)
- Hodge, R., & Kress, G. (1979). *Language as ideology*. Routledge & Kegan Paul.
- Hodge, R., & Kress, G. (1988). *Social semiotics*. Polity Press.
- Karimi Rad, N., Pakdel, M., Heydarizadeh, N., & Vaisi, E. (2023). Commitment to moral values in the school of Romanticism (Looking at the poems of Fereydoun Moshiri and William Blake). *Journal of Ethics in Science and Technology*, 18(2), 16–23. (in Persian)
- Kazemi, A., & Shakib, M. (2017). Comparison Between thoughtful poets of Gibran Khalil Gibran and William Blake. *Journal of Comparative Literature Studies*, 40, 77–96. (in Persian)
- Khadem, M. (2012). Romanticism from England to Iran: A Glance at the Manifestation of Romanticism in the Poetry of William Blake and Parvin E'tesami. *The Journal of Epic Literature*, 7(12), 131–160. (in Persian)
- Matinparsa, L., & salami, A. (2024). Eco- critical Reading of Swedenborgian Concepts in Blake's Selected Poetry. *Criticism Language and Literary Studies*, 20(31), 263–285. (in Persian)

- Merriam-Webster. (n.d.). Charter. In [Merriam-Webster.com](https://www.merriam-webster.com/dictionary/charter) dictionary. Retrieved November 15, 2025, from <https://www.merriam-webster.com/dictionary/charter>
- Rezvanian, Gh., & Hedayatnejad, F. (2016). The Comparative Study of Romantic Elements in Sepehri and Blake's Poetry. *Journal of Comparative Literature*, 7(13), 101–122. (in Persian)
- Salahi Moghadam, S. (2018). Daghoghi in Mathnavi and Blake in the Marriage of Heaven and Hell (Two revelations according to wisdom content and Gadamer and Eliot's theory). *Comparative Literature Research*, 6(15), 84–107. (in Persian)
- Spector, S. A. (2001). *Glorious in perversity: A celebration of the deviant in William Blake*. Fairleigh Dickinson University Press.
- van Dijk, T. A. (1998). *Ideology: A multidisciplinary approach*. Sage.
- Wodak, R., & Meyer, M. (2016). *Methods of critical discourse studies* (3rd ed.). Sage.
- Zare, F., & Khalili Jahromi, A. (2025). A comparative study of the theme of existence and nonexistence in the views of Rumi and Blake. *Journal of the stylistic of Persian poem and prose (Bahār-e Adab)*, 112, 121–141. (in Persian)